HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

גר דן את חברו. דיני נפשות דלמילו דיני ממונות אפילו לכל ישראל דתנן (סנהדרין דף לב.) הכל כשרים לדון דיני ממונות ומתני' ט) הכל לגמרי מאי לגמויי גר: **עליך הוא דבעינן מקרב אחיך.** אבל על הגר אפי' חבירו אתה מקיים עליו. דיין נכנס מלך לכתיב (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ י) אם דומה דיין למלך שאין לריך לכוס יעמיד ארץ ועוד שימות הרבה כתובים כאן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך: **כישראל** ב). משמע שיהא ישראל מכל צדדין: במילתיה דרבה גרסינן **חולין בסעל אומעין לו אין חולין בסנדל אין אומעין.** ומדקאמר אם יצא אליהו כו' דכל כמה דלא אתי אליהו ואמר לא מנלינן אלמא מנעל לכתחלה לא. ובדרב יוסף גרסי' אם יצא אליהו ואמר אין מולצין במנעל אומעין לו אין מולצין בסנדל אין אומעין לו וכל כמה דלא אמר לן אליהו אין מולצין במנעל מנלינן לכתחלה: ס"ג **אמר לו וכי חולצין במנעל.** ול"ג והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו אין מנעל כתוב בכל התורה אלא נעלו ונעלו כגון של נעלך (שמות ג) אלך אים נעלו (רות ד) דמשמע בין סנדל בין מנעל למנעל לשון מכמים ועל לשון תורה ואפי' אמר מנעל לכתחלה אסור לפי שאי אפשר שלא יגיע מקום גזירה כלקמן. ואפי' לכתיב בתוריית (דברים לג) ברזל ונחשת מנעליך לשון מנעול ובריח הוא: **ממנו.** לר"ת: **פנחס.** גם למנעל: **ותרקפת.** שרוך נעל (ברכות יד) מתרגם תרקפת דמסקנת שכופלין לנעות על מזיו והוו ליה כשני נעלים זה על גב זה אבל סנדל אין קושרין וכופלין לנעות (ו) של מזיו שהרי קשה הוא ואין הלנועה דוחקתו אבל בשפת פיו יש כמו קשר לקנל את פיו: **ח"מ אפילו דיעבד נמי.** אלא מדאמרינן חליצתו כשרה ס"מ גלויי כרעת בעינא ואפילו שני מנעלים זה על גב זה כי שופלת לתרוייהו שפיר דמי כדאמר לקמן ד' מנעלים כו' מהו ועד כאן לא מיבעיא ליה אלא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי אבל שלפתיהו לתרוייהו שפיר דמי: **מרופו.** מבוקע קרוע מלמעלה דכיון דרכיך ס"ג דקרוע מייתב ליה מכרעיה אבל סנדל שהוא קשה אין יכול לייצבו על רגלו משפתחת וליכא למיגזר מידי: **שינלי.** אשטר"ל ונוח לחולצו: **ס"ג דאין ביה תומרת.** קשר קשור על שפתיו ומעמידו אלא יש מן הרגל אפ"ה בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנת כי היכי דתיתי היא ותיצרי והדר תחלוץ ותהוי חליצה מעליא: **כשמיטת רוב העקב.** כגון שמשמטה את רוב העקב מן הסנדל ס"ג אלא חלצתו כולו הותרה: **הותרו לנועות מנעל.** אלא התירתן היא: **או שמטו.** רוב הרגל והיא חלצתו לגמרי: **דחיים.** נסתר. לשון דחוס בריימב"ר בלע"ז: **עקב.** שלו"ן: **מסייע ליה** כו'. אם דקתני הותרו לנועות כו': **שרפסתו.** השליכה גחלת על הסנדל כשהוא כרוך ברגלו ושרפתו מוקי

גר דן את חברו תורה שנאמר [1]שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל גר דן את חבירו גר [2]ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל [3]ולעניין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר [2]ונקרא שמו בישראל אמר רבה אמר רב כהנא אמר רב[ד] [4]אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל ורב יוסף אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל מאי בינייהו איכא בינייהו [ה]מנעל לכתחלה ולמ"ד אפי' לכתחלה והתנן חלצה במנעל חליצתה כשרה דיעבד אין לכתחלה לא ה"ה דאפילו לכתחלה [ג]ואידי דבעי למיתני סיפא באנפיליא חליצתה פסולה דאפילו דיעבד תנא נמי רישא דיעבד ומנעל לכתחלה תנאי היא דתניא [ג]א"ר יוסי פעם אחת הלכתי לנציבין מצאתי זקן אחד אמרתי לו כלום אתה בקי בר' יהודה בן בתירא אמר לי הן ועל שולחני הוא תדיר כלום ראית שחלץ ביבמה אמר לי ראיתי שחלץ הרבה פעמים במנעל או בסנדל אמר לי [א] וכי חולצין במנעל [ד](והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו) אמרתי לו א"כ מה ראה ר' מאיר לומר חלצה במנעל חליצתה כשירה רבי יעקב אומר משמו [ה]חולצין במנעל לכתחלה ומאן דאמר לכתחלה לא מאי טעמא אילימא משום דהויא [ו]פנתא מעל וארקתא מעל דמעל והתורה אמרה [3]מעל ולא מעל דמעל אי הכי אפילו דיעבד נמי לא גזירה משום מנעל מרופט אי נמי משום חצי מנעל אמר רב אי לאו דחמיתיה [ז]לחביבי דחליץ בסנדל דאית לה שינצין אנא לא הואי חלינא אלא בסנדלא דטייעא דמיהדק טפי [ח]והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתהוי חליצתה מעלייתא: סימן התרת יבמה סנדל: אמר רב יהודה אמר רב [ט]התרת יבמה לשוק בשמיטת רוב העקב מיתיבי [י]הותרו רצועות מנעל וסנדל או ששמטו רוב הרגל חליצתה פסולה טעמא דשמט הוא הא שמטה היא חליצתה כשרה רוב הרגל אין רוב העקב לא לא היינו רוב הרגל היינו רוב העקב ואמאי קרו ליה רוב הרגל דכולא חיילא דכרעא עליה דחים מסייע ליה לר' יצאי דאמר ר' יצאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמיט היא בעי ר' יצאי [ט]קרעתהו מהו גלויי כרעא בעינן והאיכא או דלמא חליצה בעינן וליכא תיקו בעא מיניה רבי נחמיה מרבה ·שני מנעלים זה על גב זה מהו ה"ד אילימא דשלפתיה לעילאי וקאי תתאי מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל לא צריכא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי וקאי עילאי מאי חליצה בעינן והא איכא או דלמא גלויי כרעא בעינן וליכא ומי מיירי הכא: **גר דן את חבירו דבר תורה.** פירש בקונט' היינו לדיני נפשות ומין נהלה כדכתבתי בהחולן (לעיל דף מה:): **לעניין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל.** פי' נתמו לן סגי על שיהא גם אביו מישראל אבל נתגיו למוד סגי להא אפי' לעניין יחוס כהונה סגי בהגיו מישראל כדאמרינן בעשרה יוחסין (קידושין עג.)

(ג) הקשה ר"י דבפרק נערה בכתובות (דף מד:) אמר גבי נערה המאורסה כי עשתה נבלה בישראל מעלייתא ולידתה בקדושה ישראלית מעלייתא היא ותירן כיון דהורתה ולידתה בקדושה ישראלית מעלייתא היא ס"כ לחלוצת גרים נמי כיון שהורתו ולידת' בקדושה הוו נמי כישראל מעלית ותקיין הכא עליך ות"כ בלאו מונקדת שמו בישראל נפקא פסול גר לחלוצת גרים עד שתהא אמו מישראל דבעינן מקרב אחיך ולכאי אית לן למילדם מונקדת שמו בישראל עד שיהא אביו מישראל (א) ולפי זה צריך לומר דכל שמונל היתה אמו מישראל להא לא אילטריך בריית למיפסל אלא לאותו שאמו מישראל[ט]:

ה"ה דאפילו לכתחלה ואידי דתנא סיפא כו'. תימה מקשה ליה סיפא דקתני בסנדל שיש בו עקב כשר משמע הא לכתחלה לא אלא ע"כ משום דקתני סיפא אם אין בו עקב פסול נקט רישא כשר וי"ל דה"ק למימר וליטעמיך:

ועל שולחני הוא תדיר. גרס שולחני הייתי בעירי ועל שולחני כו': **וכי חולצין במנעל.** ול"ג והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו כמו שפירש בקונטרס וגס רב יהודאי גאון מחקו מן הספרים ומטופסת אינו:

גזירה משום מנעל המרופט. ואם תאמר לתני נמוף פרק תולין (שבת דף קמח: ושם) לא תלא אלא במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה וי"ל דאתם אינו מרופט כ"כ אלא יהא ראוי לנעול בו:

ואע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא. בירושלמי גרסינן כיצד הוא עושה קושרו עד שיהא יכול להלוך בו מאליו רבי חנינא בריה דרבי הלל אומר עושהו כדי שתוכל להתירו בתחת מידיו כיצד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא סתרה וחליצה בימין עד כאן ירושלמי ומיהו נהגו לקשור היטב בקשר גמור וגס לריך שתתירנו בידה הימנית לפי הירושלמי ותע"פ אלא מניעו שפוסל בשמאל אלא ברגל אבל בידי כשר לחלוץ אפילו בשמאל ואמרינן נמי לקמן בסוף פירקין (דף קה.) גידמת מולצת בשיניה משמע [ט]אלא מיפסלא אם לא תלצה בידה הימנית:

ומי

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי' פי"ג מהל' סנהדרין הלכה יג טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ג ושו"ע י"ד סי' רסו סעיף יג:

יז ג מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ה סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ב ושו"ע י"ד סימן רסו סעיף יג:

יח ד ה מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף טז ועיין בב"י:

יט ו טוש"ע שם סעיף יט ובפירוש סדר חלילה סעיף סג:

כ ז מיי' שם הלכה ז:

כא ח מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ג ובפירוש סדר חלילה סעיף עג:

כב ט מיי' שם סל' כח טוש"ע שם סעיף ו:

כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

לעזי רש"י

אשטר"ל [אישטירל"ש]. שנצים, שרוכים.

בריימב"ר [פרימבר"א]. לרחוק.

שלו"ן [טלו"ן]. עקב.

תוספות ישנים

א) ובפק כיד מוכי אי פסולת דוכות כדפסולת לכהן בת גר [ולפי' בת בת גר]: **אע"ג** דלית ביה מומחת נויל"ם בלע"ז קטרינן ביה מיתנא. לדחוק, ולכאו מוכגיס לחלוצת לעשות בסנדל של חלוצת נויל"ם ולנועות לקשור קשיב השוק וטוב ליזהר שלא יהו מזיו המעגל רחבות יותר מדאי שלא יכירו זו על זו שלא כדי לכיוון קשיב השוק שלבד כדי שתגיע לתן זו לתבריתה ולא יותר:

תום' חד מקמאי

נפקא: מאן דאמר מנעל לכתחלה [לא] מ"ט אילימא משום דהוי"ל פנתא מעל וארקתא מעל דמעל אי הכי אפילו דיעבד נמי לא אלא גזירה משום מנעל מרופט כדאמר בפרק תולין ומ"ש הכא כלומר פשיטא דבכה"ג כשר ולא מעל דמעל הוא ומהכא משמע שאין מנעל וסנדל מדפוס א' דהא אמר מעיקרא שהמנעל מיפסיל משום מעל דמעל והסנדל כשר אלמא אין לסנדל פנתא שקורי' אנפיירי בלע"ז: א"ר יצאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמיט היא בעי ר' יצאי קרעתהו מהו גלויי כרעא בעינן וליכא תיקו. בעא מניה נחמיה בן ברוך מרבה שני מנעלים זה על גב זה מהו. ה"ד אילימא דשלפתיה

ט) מנחות (לב., ב) [שבת ב. וש"נ], ג) [תוספ' פי"ב ושם מימת ר' שמעון], ד) במ"ס אין זה, ה) [שם וע"ש], ו) [עיין בערוך ערך תרקפתא], ז) [היינו רבי מיץ שהיה אחי אביו ואמו של רב רש"י עילוזכין יב:], ח) [תוס' פי"ב], ט) [שם ט:], י) [כתובות קה:], כ) [דברים כה], ל) [ל"ל אחר ד"ה עקבו], מ) [וע"ע תוס' סנהדרין לו: ד"ה מדפי],

תורה אור השלם

1. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא:
דברים יז טו

2. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י

3. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֵת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מרופט מבוקע. וכן שמי מיבוקע דמירפט מגילה דף כו ע"ב: **תום'** ד"ה ואע"ג וכו' **דלא מפסלא אם לא** חלצה בידה הימנית. ע' מוגן כ ע"ש מד"ש לא לעמוגי:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותרקפת וכו' לנועות על מזיו ע"ש: **תום'** ד"ה נעמן וכו' הקשה ר"י. ג"כ כוונת קושיותו ס"פ למען קנין אמת לחליצת גרים דלא סגי בכולהו בקדושה אלא בהגיו בקדושה אבל לא בעינן בפר' שמי מישראל בחליצת גרים ועיין בתוס' דכתובות דף מד ס"ה מבואר כן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (וכי מולצין מע"מ ג"כ ס"ה בתוספתא אבל לפי הירושלמי ג"ל לה (וס"ם והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו ככר מתקה רש"י וגס בתוספתא ליתא. ומ"ש ס"ה מה כ' חליצה כשרה פירוש בדיעבד זוקק) וכן מלד דעל גילסא שלנו קשה כמה קושיות וגם קשה להולמו שיהא מהופך בסיפך גמור המעשה מדברי הירושלמי (וע"ע רמב"ן):

מוסף רש"י

מנעל מרופט. שנתקלקל ונפרד ממיכוכו (מגילה כו:).